

HZ. PEYGAMBER'İN HADİSLERİNDE RENKLERİN DİLİ

Hüseyin AKYÜZ (*)

ÖZ

Yeryüzü ve gökyüzündeki bütün cisimlerin bir rengi vardır. Yüce Allah, bu cisimleri kusursuz bir renk uyumu içerisinde yaratmıştır. Şüphesiz bu renk uyumunun ana hedefi, insan ruhudur. Nitekim son zamanlarda yapılan bazı araştırmalarda, renklerin insanların düşüncelerini, hislerini, duygularını ve davranışlarını etkilediği tespit edilmiştir.

İnsanlık tarihi boyunca her kültürde renkler, farklı anlamlar taşımıştır. Hz. Peygamber'in söz ve uygulamalarında da renkler, çeşitli çağrışımlar ifade etmiştir. Bu çağrışımları yeterli bir şekilde ortaya koyabilmek için, renklerin O'nun (sav) tutum ve davranışlarını, günlük hayatını nasıl yönlendirdiğini tespit etmemiz gerekmektedir. İşte bu çalışmada O'nun (sav) renklere ne tür anlamlar yüklediği araştırılmıştır. Ayrıca siyah, beyaz, yeşil, kırmızı, sarı ve mavi renklerin sembolik değerleri de incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Hz. Peygamber, Siyah, Kırmızı, Yeşil.

ABSTRACT

Language of Colours in Ahadith of the Prophet Muhammad

All objects in the Earth and the sky have colours. Allah the Almighty has created these objects with a perfect colour harmony. In fact, the main target of this colour harmony is the human soul. As a matter of fact that, in some recent research has been realized that colours have effects on people's thoughts, feels, senses and actions.

Throughout the human history, colours in every culture have different meanings. Colours at Prophet's words and practices have represented various connotations as well. In order to put forth adequately these connotations, we should study on how the colours have effects on the Prophet's attitudes, behaviors and daily life. In this article, we would study on meaning of the colours what the Prophet has given. In addition, we would examine the symbolic values of black, white, green, red, yellow and blue colours as well.

Keywords: Hadith, The Prophet, Black, Red, Yellow.

* Yrd. Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Hadis ABD, (e-posta: huseyinakyuz73@gmail.com.)

Giriş

Bir şeyi diğerinden ayıran özelliğe renk denilmektedir.¹ Renkler, en eski dönemlerden itibaren her kültürde insanların farklı duygusal tepkiler verdiği sembollerdir. İnsanoğlu renklerle olan iletişimine mağaraları ve duvarları boyamakla başlamıştır. Daha sonraları yüzlerini, vücutlarını, yaşadıkları mekânlarını, ibadet yerlerini, kullandıkları nesnelere ve elbiselerini renklendirmeye çalışmıştır. Kâinatın süsü olan renkler,² tarih boyunca sanat ve kültürde bir ifade aracı olmanın yanı sıra insanların düşüncelerini açıklamada da simge olarak kullanılmıştır.³ Örneğin kırmızı, Batı toplumlarında aşkın simgesi olarak kullanılırken; İrlandalılarda savaşı, Romalılarda fethi, Kızılderililerde tutkuyu, Japonlarda mutluluğu çağrıştırmaktadır.⁴ Bunlara ilaveten renkler, insanların varlıkları tanıma ve kategorize etmede en çok yararlandığı hususlardan biri olmuştur. Zira bir nesneyi -veya en geniş anlamda bir fikri- diğerinden ayırt etmek için kullanılan en kolay yol renktir. Eski Mısırlılar renklere ve renklerle yapılan şifaya çok önem vermişlerdir. Bu sebeple onlar, Karnak ve Teb gibi tapınaklarda renk kullanmışlar ve renk şifacılığını pekiştirmek için renk salonları inşa etmişlerdir.⁵

Kur'an'da renk kelimesi, “levn / لون” sözcüğüyle ifade edilmektedir. Türevleri ile beraber yedi âyette dokuz kere geçmektedir.⁶ Bu kelimenin çoğulu “elvân / ألوان” seklindedir.⁷ Kuran'a göre insanların ten renklerinin farklı olması, Yüce Allah'ın erişilmez kudretine delalet etmektedir. Ancak bu anlayışın farkında olamayan insan, tarihin her döneminde hemcinslerinin ten rengine bile tahammül edememiştir.⁸ Bunlara ilaveten renk farklılığı sadece insana mahsus olmayıp bitkilerden hayvanlara kadar çevremizdeki her şeyde mevcuttur.⁹ Örneğin bir âyette Yüce Allah “Sizin için yeryüzünde çeşitli renk ve bi-

1 İbn Dureyd, Ebû Bekir Muhammed b. el-Hasan, *Cemheretu'l-Luğa*, thk. Remzi Münir Ba'lebekki, Dâru'l-İlm Li'l-Melayîn, Beyrut, 1987, II, 988; İbn Manzûr, Ebu'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem, *Lisânu'l-Arab*, Daru Sadır, Beyrut ts., XIII, 393.

2 Yeniçeri, Celal, *Hz. Peygamber'in Çevreciliği Spor Etkinlikleri ve Kur'an'da Çevrecilik*, Çamlıca Yayınları, İstanbul, 2009, s. 51.

3 Mazlum, Özge, “Rengin Kültürel Çağrışımları”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 31, Kütahya, 2011, s. 126.

4 Kıran, Zeynel, *Dilbilime Giriş (Dilbilgisinden Dilbilime)*, Seçkin Yayınları, Ankara 2002, s. 51.

5 Okcu, Abdulmecit, “Kur'an'da Renkler”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 28, Erzurum, 2007, s. 131.

6 Bakara, 2/69; Nahl, 16/13, 69; Rûm, 30/22; Fâtır, 35/27–28; Zümer, 39/21.

7 İbn Dureyd, *Cemheretu'l-Luğa*, II, 988.

8 Yeniçeri, *Hz. Peygamber'in Çevreciliği*, s. 53.

9 30.Rûm, 22; 35.Fâtır, 27–28.

çimlerle yarattığı şeyleri de, sizin hizmetinize verdi. Öğüt alan bir toplum için bunda ibretler vardır.”¹⁰ buyurmaktadır. Bu âyetiyle O (c.c.), tabiatın süsüne, sanatsal yönüne, insanın duygu boyutuna hitap eden kısmına dikkat çekmekte, güzellik duygusunu harekete geçirmekte, insanın düşüncesine, yani öğüt alma yeteneğine hitap etmektedir. Tabiat renklerindeki ahenk ve bu ahenğin meydana getirdiği eşsiz güzellik insan gönlünü yumuşatacak niteliktedir. Yüce Allah yerel tabiat olayları ile insan düşüncesine; göksel cisimlerin işleyişi ile insan aklına; tabiatın güzellik boyutu ile de insanın hatırlayıp öğüt alma yeteneğine hitap etmekte, onları harekete geçirmekte ve onlardan hareketle Allah’a varmayı öğretmektedir.¹¹

Kur’anî bakış açısına göre renkler, dünyanın çekiciliğine ve güzelliğine katkıda bulunmaktadır. Etrafımızdaki ağaçların, evlerin, hayvanların, meyvelerin vb. her şeyin renginin aynı olduğunu hayal etmek bile istemeyiz. Şüphesiz bütün mahlûkatın aynı renkte olması, insanoğlu için tahammül edilemeyecek bir görünümdür. Böyle bir durumda insan, bütün nesneleri birbirine karıştırabilir ve yaşamdan zevk almayabilirdi. Fakat bu durumun aksine doğadaki renk cümbüşü, insanın göz ve gönlüne hitap etmekte ve onu büyüdü altına almaktadır. Ayrıca insanoğlu çiçek, ağaç, su, maden vb. bütün mahlûkatı ancak renkleri sayesinde ayırt edebilmektedir. Dolayısıyla objelerin tanınmaları ve ayırt edilebilmeleri bizzat farklı renklerde olmalarına bağlıdır.

Renkler, Yüce Allah tarafından insanlara verilen en büyük nimetlerdendir. Âyetlerden anlaşıldığına göre insan, yeryüzündeki renk çeşitliliğinin ve renkler arasındaki uyumun tesadüfi olmadığını ve bu estetik ortamın yaratıcısının Yüce Allah olduğunun farkında olmalıdır.¹² Nitekim O (c.c.), bazı âyetlerde düşünenlerin ibret alması için renklerin ürünü olan balın ve ekinlerin insanlara faydalarından bahsetmektedir.¹³ Yüce Allah’ın yaratma sanatındaki eşsizliğini ortaya koyan bu âyetler, mahlûkatın bir amaca yönelik yaratıldığını da vurgulamaktadır.

Kur’an’da ana renklerin çoğunluğu zikredilmektedir. Bunun gayesi, insanın ilgi, anlayış ve tefekkürünü Yüce Allah’ın yaratma sanatına ve sonsuz kudretine yönlendirmek olmalıdır. Bu bakımdan renkler, bazen beyaz, kırmızı, sarı ve yeşil gibi açık bir şekilde bazen de ateş, gece, nur, karanlık gibi renklere delalet eden kavramlarla dolaylı bir şekilde ifade edilmektedir. Örneğin siyah renk, Kur’an’da bir taraftan “تَسْوَدُّ, اسْوَدَّ, مُسْوَدًّا, أَسْوَدَ”¹⁴ gibi sözcüklerle diğer

10 16.Nahl, 13.

11 Bayraklı, Bayraktar, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur’an Tefsiri*, Bayraklı Yayınları, İstanbul, 2004, X, 446-463.

12 30.Rûm, 22; 67.Mülk,3-4.

13 16.Nahl, 69; 39.Zümer, 21.

14 2.Bakara, 187; 3.Al-i İmrân,106; 16.Nahl,58; 35.Fâtır,27; 39.Zümer, 60; 43.Zuhuf,17.

tarafından "الليل , ظلمات" ¹⁵ gibi karanlığa delalet eden kelimelerle geçmektedir. Bir diğer ifadeyle renkler, Kur'an'a hem düz anlamlarıyla hem de çağrışımsal anlamları ile konu olmuştur. Zira bu çağrışımsal anlamlar, iletişimde sihirli bir etki oluşturlar.¹⁶

Kur'an'ın hayata bir açılımı olarak kabul edilen¹⁷ sünnette acaba Hz. Peygamber'in renklere karşı tutumu nasıl olmuştur? O, daha çok hangi renkleri sevmiştir? Renkleri sembolik anlamlarında kullanmış mıdır? Bu ve benzeri sorulara cevap verilebilmesi ancak hadis kitaplarındaki malumatın incelenmesiyle mümkündür. Makalemizin bundan sonraki bölümünde söz konusu soruların cevapları araştırılacaktır.

Hz. Peygamber'in Kültüründe Renkler

Günümüzde yapılan bir araştırmada, Hz. Peygamber'in genel olarak hayatı ve uygulama örnekleri göz önüne alınarak, hadislerde simgesel anlamda özel bir renge vurgu yapılmadığı ifade edilmiştir. Bu çerçevede hadis kaynaklarına giren bir takım örnekler ise kişisel ve bölgesel anlamda tavsiye ve bilgiler olduğu söylenmiştir. Söz konusu çalışmada Hz. Peygamber'in farklı renklerde ridasının bulunduğu da belirtilmiş, ancak O'nun (sav) gerek giyiminde gerekse günlük kullandığı eşyalarında herhangi bir renk vurgusuna atıfta bulunmadığı belirtilmiştir. Böylece Hz. Peygamber dönemine ait olmak üzere siyasi-fikri ya da dini bir anlam taşıyan herhangi bir rengin olmadığı kanısına varılmıştır.¹⁸ Ne var ki bir diğer çalışmada, Hz. Peygamber'in renk imgeleri ile ilgili tutumunun ardında Arap kültürünün renklere yüklediği anlamın yattığı ve bu durumun Hz. Peygamber'in renk imgeleri konusunda Arapların değer yargılarını yeniden düzenlemediği anlamına gelebileceği vurgulanmıştır.¹⁹

Klasik İslam Tarihi literatüründe, Hz. Peygamber döneminde kullanılan sancakların farklı renklerde olduğuna işaret edilmiştir. Bu çerçevede kaynaklarımızın verdiği bilgiler, ağırlıklı olarak siyah renk üzerinde odaklaşmıştır. Nitekim Mekke fethi günü Hz. Peygamber, siyah bir başlık giymiş ve sanca-

15 2.Bakara, 17, 19, 257; 6.En'am, 1; 10.Yunus, 27; 13.Ra'd, 3, 16; 14.İbrahim, 1; 39.Zümer, 6.

16 Gündüzöz, Soner, "Kur'an'da Renklerin Büyülü Gücü-Semiotik Bir İnceleme-", *EKEV Akademi Dergisi*, Yıl:7 Sayı: 16, Erzurum, 2003, s. 84.

17 Kırbaçoğlu, Hayri, *İslam Düşüncesinde Sünnet*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 1996, s. 302.

18 Varol, M. Bahaüddin, "İslâm Tarihi'nin İki Asrında Simge Renkler ve Siyasî Anlamları", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı:17, Konya, 2004, s. 112.

19 Gündüzöz, a.g.m., s. 84.

ğının da rengi siyahtı.²⁰ Buna mukabil bazen bayrak ve sancaklar için beyaz ve sarı renklerin de kullanıldığı vurgulanmıştır.²¹ Farklı renklerdeki bayrak veya sancakların kullanımıyla ilgili bu rivâyetler, vurûd zamanının kültürel dokusunu bize yansıtması açısından önemlidir.²² Siyah, beyaz ve sarı renklerin ön planda olması toplumun söz konusu renklere karşı duyarlılığının bir yansıması olarak görülebilir. Renkler, Hz. Peygamber'in kendi dönemi için bir simge ifade etmese de en azından sonraki dönemlerde O'nun (sav) bu uygulamalarının renklerin simgeleşmesine vesile olduğu söylenebilir. Kaldı ki iletişimin en önemli unsurlarından biri olan renk olgusu, Hz. Peygamber'in bazı davranışlarında da belirleyici olmuştur. Örneğin; Hz. Peygamber, Hz. Aişe'ye olan sevgisini izhar etme bağlamında "Ey Pembe/Humeyra" diye hitap etmiştir.²³ Bir diğer hadislerinde ise saçlarını sarı renge boyayan bir sahâbiyi uyarmıştır.²⁴

Hz. Peygamber'in renklerle olan ilişkisini açıklama adına Soner Gündüz, şu cümleleri sarf etmiştir:

*"Hadislerde sarı elbise kötüdür, beyaz elbise iyidir. Hz. Peygamber bir moda yaratmanın peşinde olmaktan çok renklerde var olduğu kabul edilen bir sihirli gücü yeni dinin kodifikasyonunda birer şifreye dönüştürmek istemiştir."*²⁵

Hz. Peygamber, hangi renkleri, nerelerde ve hangi çağrışımlarda kullandığını araştırmak, şifrelerin tespiti açısından önemlidir. Bu ifadelerden sonra

20 İbn Ebî Şeybe, Abdullah b. Muhammed b. Ebî Şeybe İbrahim İbn Osman Ebî Bekir el-Kufî, *Kitâbu'l-Musannef fi'l-Ehâdisi ve'l-Âsâr*, thk. Kemal Yusuf el-Hût, el-Mektebetu'r-Ruşd, Riyad, 1409, VII, 405; Müslim, Hac, 451-453; Ebû Davud, Libâs, 21; Tirmizî, Libâs, 11; İbn Mâce, Libâs, 14; Nesâî, Menâsık, 107; İbn Hanbel, III, s. 363, 387; Darimî, Menâsık, 88.

21 Kettânî, Muhammed b. Abdulhay, *Nizâmü'l-Hukûmeti'n-Nebeviyye el-Müsemmâ et-Terâtibü'l-İdâriyye*, thk. Abdullah el-Hâlidî, Şirketü Dâri'l-Erkam b. Ebi'l-Erkam, Beyrut, ts., I, 265-266

22 Gündüz, *a.g.m.*, s. 75.

23 İbn Mâce, Ruhûn, 16; Hâkim en-Neysâbüri, Ebû Abdullah Muhammed b. Muhammed, *el-Mustedrak ale's-Sahihayn*, thk. Mustafa Abdulkadir 'Atâ, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1411/1990, III, 129; Ancak bu hitap tarzıyla başlayan bazı rivâyetlerin uydurma olduğu konusunda bkz. Aliyyu'l-Karî, Nureddin Ali b. Sultan Muhammed el-Herevî, *el-Masnu' fi Mârifeti'l-Hadisil-Mevdu'*, thk. Abdulfettah Ebû Gudde, Dâru'l-Beşâiru'l-İslamiyye, Beyrut, 1414/1994, s. 212; el-Aclûnî, İsmail b. Muhammed, *Keşfu'l-Hafâ ve Müzilu'l-İlbâs Ammaştehere mine'l-Ehâdis 'alâ Elsineti'n-Nâs*, Tashih: Muhammed Abdulaziz el-Hâlidî, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Lübnan, 1408/1988, II, 332-333.

24 Buhârî, Umre, 10; Müslim, Hac, 9; Ebû Davud, Menâsık, 30.

25 Gündüz, *a.g.m.*, s. 76.

Hz. Peygamber'in renk mefhumunu doğrudan ya da dolaylı bir şekilde içeren ifadelerini incelemeye çalışalım.

1- Beyaz

Hadislerde “بَيَاضٌ”, “أَبْيَضٌ”, “بَيْضَاءٌ” ve “بَيْضٌ” gibi kelimelerle ifade edilen beyaz renk, türevleri ile birlikte birçok hadiste geçmektedir: “En iyi elbiseniz beyazdır.”,²⁶ “Beyaz elbise giyin. Zira beyaz elbise en iyi giysinizdir.”,²⁷ “Kabirlerinizde ve mescitlerinizde Allah'ı ziyaret etmenize en güzel elbise beyazdır.”,²⁸ “Beyaz elbiseyi temizlediğin gibi kalbini de temizle.”²⁹ ve “Rahmet Melekleri O'na beyaz bir ipek getirdi.”³⁰ Bu rivâyetlerden Hz. Peygamber'in giyim kuşamda beyaz rengi tercih ettiği ve sahabeye de bu şekilde davranmalarını tavsiye ettiği anlaşılmaktadır.³¹ Kanaatimizce beyaz elbisenin ön plana çıkarılmasının nedeni, beyaz rengin temiz ve daha hoş bir görünümde olmasıdır. Ayrıca bu renk alçakgönüllülük ve tevazuun bir sembolü olup kibir, böbürlenme ve gurur gibi kötü huylardan uzak kalmaya işaret etmektedir.³² Bu rivâyetleri, beyaz rengin gösterişli ve başkalarını kıskandırıcı bir yönünün olmadığına vurgu yaptığı şeklinde de yorumlayabiliriz. Dolayısıyla beyaz elbisenin güzelliği, insanın fitratı açısından ele alınmalıdır. Bu bağlamda söz konusu hadislerde beyaz elbise ile kastedilen şey, insanın günahlardan arınmış olarak yaratıldığı ve bu yaratılışını tevazu, alçakgönüllülük gibi diğer bütün güzel ahlaki huylarla devam ettirmesidir.³³ Öte yandan beyaz elbiseye çamur vs. gibi herhangi bir kir bulaştığı zaman, o elbisedeki kirlilik anında belirir. Diğer renklerdeki elbi-

26 İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 468; İbn Mâce, *Cenaiz*, 12; İbn Hanbel, I, 355.

27 Abdurrazzâk b. Hemmâm, Ebû Bekir es-San'ânî, *el-Musannef*, thk. Habiburrahman el-A'zamî, el-Mektebetu'l-İslâmî, Beyrut, 1403/1983, II, 428–429; Ebû Davud, *Tıp* 14; Libâs, 13; Tirmizî, *Edep*, 46; İbn Mâce, *Libâs*, 5; İbn Hanbel, I, 247, 328, 363; V, 12.

28 İbn Mâce, *Libâs*, 5.

29 Buharî, *Ezan*, 89; Müslim, *Salat*, 204; İbn Mâce, *İkâmetu's-Salat*, 1; *Cenaiz*, 23; *Dua*, 3.

30 *Nesai*, *Cenaiz*, 9.

31 İbn Kayyim el-Cevziyye, Ebû Abdullah Muhammed b. Ebî Bekir, *Zadu'l-Meâd fi Hedyi Hayri'l-İbâd*, thk. Suayb Arnavut-Abdulkadir Arnavut, Müessesetu'r-Risâle, Beyrut, 1994/1414, I, 135.

32 Azîmâbâdî, Ebu't-Tayyib Muhammed Şemsu'l-Hakk, *Avnu'l-Mabûd Şerhu Süneni Ebî Davud*, thk. Ebû Abdullah en-Nu'mânî el-Eserî, Dâru İbn Hazm, Beyrut, 1426/2005, I, 1854.

33 Aliyyu'l-Kârî, Nureddin Ali b. Sultan Muhammed el-Herevî, *Mirkâtu'l-Mefâtih Şerhu Mişkâti'l-Mesâbih*, thk. Cemal 'Aytânî, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1422/2001, VIII, 212–213; Mubârekfûrî, Ebu'l-Alâ Muhammed b. Abdurrahman b. Abdurrahîm, *Tuhfetu'l-Ahvezâ bi Şerhi Camii't-Tirmizî*, thk. Abdurrahman Muhammed b. Osman ve diğerleri, Dâru'l-Fikr, Beyrut, ts., VIII, 94.

selerde ise kir, bu kadar bariz bir şekilde ortaya çıkmaz.³⁴ Bu durumda renkler arasında beyaz rengin daha hassas olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Araplar da bu rengi ayıp ve kusurlardan arınma anlamında kullanmışlardır.³⁵

Hadislerde beyaz elbise giydikleri için Hz. İsa'nın öğrencilerine havari denilmiştir.³⁶ Bir diğer rivâyette Haceru'l-Esved'in cennetteki renginin beyaz olduğu ifade edilmiştir.³⁷ Bazı nakillerde beyaz renk, rahmet meleklerinin³⁸ ve Cebrail'in elbise rengi olmuş,³⁹ bazılarında ise Hz. Peygamber'in şemali için kullanılmıştır.⁴⁰ Bunlara ilaveten Hz. Peygamber, ölülerin beyaz renkli kumaşla kefenlenmesini emretmiştir.⁴¹ Yine O (sav), rüyada bir zatı beyaz renkli elbise içinde görmesini söz konusu zatın cennet ehlinden olduğu şeklinde yorumlamış ve şöyle buyurmuştur: "Şayet cehennem ehlinden olsaydı üzerinde beyazdan başka bir renkte elbise olurdu".⁴²

Cebrail, miraç gecesinde Hz. Peygamber'in gördüğü beyaz yüzlü insanları, imanlarına şirk karıştırmayan kimseler olarak tanımlamıştır.⁴³ Hz. Peygamber ise fitnenin giremeyeceği kalbi beyaz renkli kalp olarak isimlendirmiştir.⁴⁴ Yine O'na (sav) göre horozun beyaz renkli olması evden şeytan ve büyücünün uzaklaşmasının bir vesilesidir.⁴⁵

Bütün bu rivâyetlerde beyaz renk, maddi ve manevi temizlik, rahmet, iyilik, tevazu, alçakgönüllülük, güzellik, hayır, hidayet, saflık ve cennetlik olmanın delili gibi olumlu mânâları çağrıştırmaktadır. Öyleyse Hz. Peygamber'e atfedilen rivâyetlerde beyaz renk, hem mecazi hem de hakiki anlamlarda

34 Tîbî, Şerefüddin el-Hüseyin b. Abdullah b. Muhammed, *Şerhu't-Tîbî ala Mişkâti'l-Mesâbih*, thk. Abdulhamîd Hindâvî, Mektebetu Nizar Mustafa el-Bâz, Riyad, 1417/1997, IX, 2899.

35 İbnu'l-Esîr, Mecduddin Ebu's-Saâdât el-Mubârek b. Muhammed, *en-Nihaye fî Ğaribi'l-Hadis ve'l-Eser*, el-Matbaatu'l-Hayriyye, Kahire, 1322, I, 438.

36 Buhârî, Ashâbu'n-Nebi, 13.

37 Tirmizî, Hac, 49; İbn Hanbel, I, 307, 329, 373.

38 Nesâî, Cenaiz, 9.

39 Müslim, İman, 1; Ebû Davud, Sünnet, 16; İbn Mâce, Mukaddime, 9.

40 Buhârî, İlim, 6; İbn Mâce, İkâmetu's-Salat, 194; İbn Hanbel, I, 250, 264; III, 168.

41 Abdurrazzâk b. Hemmâm, *el-Musannef*, II, 428-429; Ebû Davud, Tıp 14; Libâs, 13; Tirmizî, Edep, 46; İbn Mâce, Libâs, 5; İbn Hanbel, I, 247, 328, 363; V, 12.

42 Tirmizî, Ru'yâ, 10.

43 Hakîm et-Tirmizî, Ebû Abdullah Muhammed, *Nevâdiru'l-Usûl fî Ma'rifeti Ehâdisi'r-Rasûl*, thk. Abdurrahman Umeyra, Dâru'l-Cil, Beyrut, 1992, III, 175.

44 İbn Hanbel, V, 386, 405.

45 Taberânî, Ebu'l-Kasım Suleyman b. Ahmed b. Eyyûb, *el-Mu'cemu'l-Evsât*, thk. Muhammed Şekûr Mahmûd el-Hâc Emriir, el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrut, 1405/1985, I, 210.

kullanılmıştır. Kısacası Hz. Peygamber, beyaz rengin saf, temiz ve sadeliğine vurgu yapmış ve bu rengin insanın ruhi yapısı ve kişiliğine olumlu anlamda etkide bulunacağına işaret etmiştir.

2- Siyah

Siyah renk toprak, güç, kuvvet, bazen de keder, yas ve alt tabaka anlamına gelmektedir.⁴⁶ Arap toplumunda çöl hayatının ortaya çıkardığı sosyal yaşam içerisinde hâkim renk siyah olmuştur.⁴⁷ Kur'an'da siyah renk küfrü, azabı, şerri, öfkeyi, matemi ve hüznü temsil etmekte ve kâfirlerin rengi olarak belirtilmektedir.⁴⁸ Bunlara ilaveten bir âyette siyah renk, oruca başlama zamanını belirtmek;⁴⁹ bir diğer âyette ise dağlar üzerinden geçen yolları nitelemek⁵⁰ için kullanılmıştır. Kur'an'ın mücrimlerle ilgili mutsuzluk ifadesi olarak kullandığı siyahın, bu rengin ilişkide bulunduğu karanlık, sıcaklık, zehir kavramlarından doğan bir kasavet ve mutsuzluk anlamı taşımaktadır. Cehennem tasvirlerindeki siyah duman ve katran ögeleri ise kâfirlerin hesaptaki yüz karalığının tamamlayıcı bir ögesidir.⁵¹

Hadislerde siyah renk, Kur'an'daki bu olumsuz çağrışımlarına paralel bir şekilde "أسود", "سوداء", "سود", "سواد", "إسود" ve "سود" gibi kalıplarla zikredilmiştir. Bu renk, bazen gecenin karanlığını⁵² bazen de günahlardan dolayı kalpte meydana gelen bir lekeyi ifade etmek için kullanılmıştır.⁵³ Günahattan meydana gelen bu lekenin kalbi kaplaması, kalpteki nurun sönmesi, basiretin kapanması demektir. Bir rivâyete göre siyah renk, ipi (خيطة أسود) nitelemektedir. Bu terkip geceyi ifade eden bir sembol olup oruçluya sahur yapmanın ölçüsünü vermektedir.⁵⁴ Bazı hadislerde, siyah renkli bir takım hayvanlardan bahsedilmektedir. Hz. Peygamber, insana zehirleriyle zarar verdiği için yılan ve akrebi "أسودين/ iki siyah" olarak vasıflandırmıştır.⁵⁵ Yine bir haberde siyah renk, öldürülmesi

46 Küçük, Salim, "Eski Türk Kültüründe Renk Kavramı", *Bilig (Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi)*, Sayı: 54, Ankara, 2010, s. 199.

47 Varol, *a.g.m.*, s. 115.

48 Okcu, *a.g.m.*, s. 137.

49 "Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı), siyah ipliğinden (karanlığından) ayırt edilinceye kadar yiyin." bkz. 2.Bakara, 187.

50 "Dağlarda da beyaz, kırmızı, siyah ve türlü renkte yollar var etmişizdir." bkz. 35.Fâtır, 27.

51 Gündüzöz, *a.g.m.*, s. 81.

52 Buhârî, Libâs, 11; Rikâk, 14; Müslim, Tahâret, 79.

53 Müslim, İman, 231; Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'an, 83; İbn Mâce, Zühd, 29.

54 Darimî, Savm, 7; Bu kullanım Bakara süresinin 187. âyetiyle paralellik arz etmektedir.

55 Ebû Davud, Salat, 165; Tirmizî, Salat, 170; İbn Mâce, İkâmetu's-Salat, 146; İbn Hanbel, II, 233, 248, 255, 284, 473, 475, 490.

gereken bir köpeğin rengi olarak zikredilmiştir.⁵⁶ Bazen de siyah renkli bir köpeğin şeytan olduğu ve namazı kesintiye uğratacağı ifade edilmiştir.⁵⁷ Bazı âlimler bu hadisi zahiri manasına göre yorumlayarak şeytanın siyah köpek şekline girdiğini söylemişlerdir. Diğer bazı âlimler ise bu ifade ile mecazi bir anlam kastedildiğini söylemişler ve siyah köpeğe şeytan denilmesini, onun diğerlerinden zararlı ve daha tehlikeli olmasına bağlamışlardır.⁵⁸

Bunlara ilaveten “nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki şeytanı görüyorum, aranızda giriyor, safların arasına sanki küçük siyah bir koyun gibi sızıyor.”⁵⁹ şeklindeki hadiste de siyah renk ile şeytan kavramı arasında bağlantı kurulmuştur. Eski çağlardan beri siyah rengin şeytan anlamında kullanıldığını⁶⁰ dikkate aldığımızda, Hz. Peygamber’in bu kültürel olguyu aynen yansıttığını söyleyebiliriz. Hayvanlarla ilgili bu ve benzeri rivâyetlerde siyah rengin daha çok tehlike, zarar, korku, düşman ve şeytan gibi kötü çağrışımlarının ön plana çıktığını görmekteyiz.

Bazı haberlerde ölü kabre defnedildiği zaman birine Münker diğerine Nekîr adı verilen iki siyah tenli ve mavi gözlü melek tarafından sorgulanacağı ifade edilmiştir.⁶¹ Hz. Aişe ise “Bazı zamanlar, Hz. Peygamber ile yiyecek olarak iki siyahtan başka bir şeyimiz yoktu.” diye söylerken siyah rengi, hurma ve suya karşılık olarak kullanmıştır.⁶² Medine hurmasının genel olarak siyah renkte olduğu bilinmektedir. Suyun siyah olarak isimlendirilmesi ise tağlib sanatı yoluyla.⁶³ Zira Araplar, iki şeyi birlikte zikrettiklerinde, onlardan en meşhur olanın adını anmaktadırlar. Örneğin, Güneş ile Ay’ı “قَمَرَان/iki ay” şeklinde isimlendirirler. Ayrıca su, Araplarda yeşilin sembolüdür. Yeşilin bazı tonları da siyah renkten elde edilmektedir.⁶⁴ Dolayısıyla bu rivâyette siyah renk, mecazi anlamda ve hayatın en önemli iki kaynağı olan su ve hurmayı çağrıştıracak olumlu bir manada kullanılmıştır.

56 Müslim, Musâkât, 47; Ebû Davud, Edâhî, 21; İbn Hanbel, II, 22, 116; III, 333; VI, 391.

57 Müslim, Salat, 265; Ebû Davud, 2 Salat, 109; Tirmizî, Salat, 136; İbn Mâce, İkâmetu’s-Salat, 38; Nesaî, Kıble, 7; İbn Hanbel, V, 149, 151, 156, 158, 160; VI, 157, 280.

58 Sindî, Ebu’l-Huseyin, *Süneni İbn Mâce bi Şerhi’s-Sindî*, thk. Halil Memûn Şihâ, Dâru’l-Ma’rife, Beyrut, 1416/1996, I, 509; Azîmâbâdî, *a.g.e.*, I, 353.

59 Ebû Davud, Salat, 93; İbn Hanbel, III, 260, 283.

60 Akkın, Cezmi, Eğrilmez, Sait ve Afrashi, Filiz, “Renklerin İnsan Davranış ve Fizyolojisine Etkileri”, *Türk Oftalmoloji Gazetesi*, Cilt: XXXIV, Sayı: 4, İstanbul, 2004, s. 277.

61 Tirmizî, Cenaiz, 70.

62 Malik b. Enes, *el-Muvatta’*, Sıfatu’n-Nebî, 31; İbn Hanbel, II, 298, 355, 405, 416, 458; IV, 19; VI, 71, 86.

63 Kahyaoglu, Yasin, “Arap Dilinde Tağlib Sanatı ve Örnekleri”, *Nüsha-Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, Yıl:III, Sayı:11, y.y., 2003, s. 129.

64 Bâcî, Ebu’l-Velîd Süleyman b. Halef el-Endülûsî, *el-Müntekâ*, thk. Muhammed Abdulkadir Ahmed Atâ, Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, Beyrut, 1420/1999, IX, 360.

Mekke'nin fethedildiği gün Hz. Peygamber'in başında siyah bir sarığın olduğu nakledilmiştir.⁶⁵ O'nun (sav) böylesi önemli günde siyah renkli sarık takması oldukça manidardır. Kanaatimizce O (sav), Mekkelilere heybetli ve güçlü görünmek istemiş olabilir. Nitekim savaşan askerler hem tanınmamak hem de düşmana dehşet vermek için yüzlerini siyaha boyamaktadırlar.⁶⁶

Ebû Hureyre (ra), bir sözünde cehennem ateşinin renginin siyah olduğunu ifade etmektedir.⁶⁷ Bâcî, Ebû Hureyre'nin (ra) böyle bir bilgiyi gaybî bir haber içermesinden dolayı ancak duyarak bilebileceğini ve hadisin hükmen merfû olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca cehennem ateşi için siyah rengin kullanılması, ateşin şiddetine dikkat çekmek içindir.⁶⁸

Siyah renk, karamsarlık ifade etmesine rağmen Hz. Peygamber'in siyah bir elbiseyi giymekte⁶⁹ sakınca görmediği nakledilmiştir. Sehârenfûrî (ö.1346/1927), bu hadisi siyah elbise giymenin meşruluğuna delil göstermiştir.⁷⁰ Ancak bazı rivâyetlerde ise saç ve sakalını siyaha boyayanların, değil cennete girmek, cennetin kokusunu bile alamayacakları ifade edilmiştir.⁷¹ Oysa Mü'min olan herkesin cennete gireceği naslarla sabit bir gerçekliktir. Dolayısıyla bu hadis, siyah rengin olumsuz çağrışımına değil; Müslümanları başkalarını kandırmaya ve insanlardan hakikati gizlemeye matuf davranışlardan sakındırmaya yöneliktir. Âlimlerin bir kısmı saç ve sakalı siyaha boyamayı caiz görürken, bazıları ise bu fiili mekruh saymışlardır. Ancak mekruhluk, normal hâllerle ilgilidir. Savaşta düşmana karşı daha heybetli görünmek için saç ve sakalı siyaha boyamak caizdir. Saç ve sakalı siyaha boyamayı mekruh sayanlar, Hz. Peygamber'in bu konudaki nehyini dikkate almaktadırlar.⁷² Bazı âlimler ise, siyaha boyanmak konusunda, erkekle kadını farklı değerlendirmişler ve erkeklerin aksine kadınların saçlarını siyaha boyamalarının caiz olduğunu söylemişlerdir.⁷³

65 Müslim, Hac, 451; Ebû Davud, Libâs, 21; Tirmizî, Libâs, 11; İbn Mâce, Libâs, 14; Nesâî, Hac, 107; İbn Hanbel, V, 149, 151, 156, 158, 160; VI, 157, 280.

66 Aliyyu'l-Kârî, *Mirkâtu'l-Mefâtih*, VIII, 276.

67 Malik b. Enes, Cehennem, 2.

68 Bâcî, *a.g.e.*, IX, 502.

69 Ebû Davud, Libâs, 19.

70 Sehârenfûrî, Halil Ahmed b. Mecid, *Bezlu'l-Mechûd fî Halli Ebi Davud*, ta'lik: Muhammed Zekeriyya b. Yahya el-Kandehlevî, Dâru Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, ts., XVI, 399; Azîmâbâdî, *a.g.e.*, I, 1860.

71 Ebû Davud, Tereccül, 20; Nesâî, Zinet, 15.

72 Müslim, Libâs, 79; Ebû Davud, Tereccül, 18; İbn Mâce, Libâs, 33; Nesâî, Zinet, 15.

73 Nevevî, Muhyiddin Ebi Zekeriyya Yahya b. Şeref, *Sahihu Müslim bi Şerhi'n-Nevevî*, el-Matbaatu'l-Mısıriyye, Kahire, 1349/1930, XIV, 79-80; Sindî, *a.g.e.*, IV, 170; Sehârenfûrî, *a.g.e.*, XVII, 91, 99; Azîmâbâdî, *a.g.e.*, I, 1910, 1913-1914.

Görüldüğü gibi Hz. Peygamber'in dilinde siyah renk, karanlık, günah ve kötülüğün sembolüdür. Ayrıca O (sav), bu rengi şeytan ve cehennem ateşinin rengiyle sembolize etmiştir. Siyahın bu olumsuz anlamlarına rağmen O'nun (sav) söyleminde siyah renk, savaşçıların karşı saftakilere korku salması için vazgeçilmez bir renktir. Mekke fethi günü bu renk, heybetin, asaletin ve güçlü olmanın bir sembolü olmuştur.

3- Kırmızı

Hadislerde "أَحْمَرٌ", "أَحْمُرٌ", "حَمْرَاءٌ" ve "حُمْرٌ" gibi kelimelerle ifade edilen kırmızı renk, mutluluğun, arzunun, isteğin, rengidir. Canlılığın rengi yani kanın rengi de kırmızıdır. Kırmızı rengin diğer bazı özelliklerini de şu şekilde sıralayabiliriz: Bu renk fiziksel anlamda güç, yaşam, enerji, cinsellik, dinamizm ve heyecanı temsil eder. Psikolojik etkisi ise uzun süre izlendiğinde insanda gerginlik ve heyecan yaratması, kısa sürede ise dikkat çekici olması ve bakışı üzerinde toplamasıdır. Resimsel anlamda tehlike ve yasakların belirtilmesi amacıyla kullanılır. Toplumsal anlamda kendine güveni, erkeksiliği, saldırganlığı, bedensel gücü, küstahlığı ve kabalığı simgeler. Sıcak bir renk olan kırmızı, dikkat çekici olduğu için reklâm fotoğrafçılığı uygulamasında sıkça kullanılır.⁷⁴ Çiçeklerin sultanı gülün renkleri arasında kırmızı da yer almaktadır. Gül, şekli ve kokusu bakımından çeşitli benzetmelere konu olmuştur. Bunların başında onun her yönüyle Hz. Peygamber'e benzetilişi gelmektedir. Halk arasında, "Gül koklamak sevaptır." sözü daha çok bu çiçeğin Hz. Peygamber'in sembolü olmasından kaynaklanmaktadır. Gül koklandığında, gül yağı veya gül suyu ikram edildiğinde salâtü selâm getirilmesi, bu inanışın Müslümanlar arasında köklü bir geleneğe sahip olduğunu göstermektedir.⁷⁵

Kırmızı renk, Kur'an'da sadece bir yerde ve dağlardan geçen yolların rengi olarak geçmektedir.⁷⁶ Hadislerde ise bu renk, farklı rivâyetlerde değişik anlamlarda kullanılmıştır. Bazen Hz. Peygamber'in saçlarının rengi olmuştur.⁷⁷ Bir kısım rivâyetlerde ise güneşin kızarıklığını,⁷⁸ cehennem ateşinin iki bin sene yakılması sonucu oluşan kızılığını⁷⁹ ve yağmur yağmaması sonucu kuruyan ağaçların rengini⁸⁰ ifade etmek için istimal edilmiştir. Sahâbe de Hz.

74 Okcu, *a.g.m.*, s. 146.

75 Kurnaz, Cemal, "Gül", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul, 1992, XIV, 220.

76 35.Fâtır, 27-28.

77 Buhârî, Menâkıb, 23.

78 Müslim, Mesâcid, 178, 206; Nesâî, Mevâkît, 15; İbn Hanbel, I, 404, 456; IV, 416.

79 Tirmizî, Cehennem, 8; İbn Mâce, Zühd, 38.

80 Buhârî, İstiskâ, 14; Müslim, İstiskâ, 10.

Peygamber'in hutbe verirken öfkeli halini vasfetmek için kırmızı renk tonundan yararlanmışır.⁸¹ Bazı rivâyetlerde ise Hz. Peygamber'in hoşlanmadığı bazı davranışlar karşısında öfkelenildiği ve yüzünün kızardığı ifade edilmiştir.⁸²

Hız. Peygamber, kırmızı renkli güvercini seyretmekten hoşlanırdı.⁸³ Hız. Aişe, Cebrail'in kırmızı renkli bir sarık bağladığını söylemiştir.⁸⁴ Klasik İslam Tarihi kaynaklarımızda ise Ebû Dücâne'nin cesaretine işaret etmesi hasebiyle başına kırmızı bir şerit bağladığı rivâyet edilmiştir.⁸⁵

Hız. Peygamber, "Ben, kırmızı ve siyah herkese Peygamber olarak gönderildim."⁸⁶ şeklindeki sözünde zikredilen renkler, mecazi anlamda zikredilmiş olup insanlar-cinler ve Acemler-Araplar gibi mânâlara gelmektedir. Bazıları ise bu rivâyette kırmızıdan kastın beyaz olduğunu; zira Araplar "kırmızı tenli kadın" deyince aslında beyaz tenli kadını ima etmektedirler.⁸⁷ Ayrıca Hız. Peygamber, "Rabbim bana kırmızı ve beyaz olan iki hazine verdi."⁸⁸ hadisinde de kırmızı ve beyaz renkleri mecazi anlamda kullanmıştır. Bu hadiste kırmızı ile altın, beyazla gümüş kastedilmiştir. Bir yoruma göre beyazdan kasıt, hazine olup bu da Fars Kralı Kisra'nın hazinesidir. Bu hazinenin çoğunluğu gümüş ve cevherden oluştuğu için "beyaz" sözcüğüyle adı geçen hazine kastedilmiştir. Kırmızı hazine ise Rumların Kralı Kayser'in hazinesidir. Bu hazinede de çoğunlukla altın bulunduğu için kırmızı hazine olarak zikredilmiştir.⁸⁹

Hadislerde Hız. Peygamber'in kırmızı renkli bir hülle⁹⁰ ile namaz kıldığını⁹¹ nakledilmiştir. Hatta İmam Buharî, bu hususu bab başlığı yapmıştır. İbn

81 Müslim, Cuma, 43; İbn Mâce, Mukaddime, 7.

82 Buharî, İlim, 28; Bed' u'l-Halk, 11; Menâkıbu'l-Ensâr, 29; Edep, 76; İsti'zân, 47; Müslim, Zekât, 141; Hac, 8; Fiten, 2; Ebû Davud, Cihad, 97; Tirmizî, Kader, 1; Menâkıb, 63; Nesai, Mesâcid, 35; İbn Mâce, Mesâcid, 10; Fiten, 9; İbn Hanbel, I, 106, 156, 178, 380, 396, 436; II, 181; IV, 163.

83 Taberânî, Ebu'l-Kasım Suleyman b. Ahmed b. Eyyûb, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, thk. Hamdi Abdulmecid es-Selefi, el-Mektebetu'l-Ulûm ve'l-Hükm, Musul, 1404/1983, XXII, 339.

84 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsât*, V, 381.

85 İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İmâdüddîn İsmail b. Ömer, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî, Hicr li't-Tıbâa, Cize, 1418/1998, IX, 397.

86 Müslim, Mesacid, 3; Darimî, Siyer, 28; İbn Hanbel, I, 250, 301; IV, 416; V, 145, 148, 162.

87 İbnu'l-Esîr, *a.g.e.*, I, 437-438.

88 Ebû Davud, Fiten, 1; Tirmizî, Fiten, 14; İbn Hanbel, IV, 123; V, 278, 284.

89 İbnu'l-Esîr, *a.g.e.*, I, 438; Azîmâbâdî, *a.g.e.*, I, 1934.

90 Hülle izâr ve ridâdan oluşan takıma denir. Bu iki giyecek birlikte olursa ancak o zaman hülle adını alır. bkz. İbnu'l-Esîr, *a.g.e.*, I, 432.

91 Buharî, Salat, 17; Menâkıb, 23; Libâs, 35, 68; Müslim, Salat, 249; Ebû Davud, Tereccül, 9; Tirmizî, Libâs, 4; Edep, 47; Menâkıb, 8; Nesâî, Kible, 21; Zinet, 9, 93; İbn Mace, Libâs, 20; Darimî, Mukaddime, 10; İbn Hanbel, IV, 281, 290, 295, 300, 302, 308

Hacer el-Askalânî “kırmızı elbise ile namaz kılma” başlığı akabinde şunları söylemiştir:

“İmam Buharî söz konusu başlıkla bunun caiz olduğuna işaret etmektedir. Bu konuda Hanefiler ile ihtilaf vardır. Onlara göre kırmızı elbise ile namaz kılmak mekruhtur. Bu başlık altında nakledilen hadisi ise tevil etmişlerdir. Onlara göre, buradaki elbise, tamamen kırmızı olmayıp üzerinde kırmızı çizgileri bulunan bir elbisedir. Ebû Davud’un Abdullah İbn Amr’dan tabriç ettiği şu hadis de onların delilleri arasında yer alır: ‘Bir adam, Hz. Peygamber’in yanına geldi. Üzerinde iki parçadan oluşan kırmızı elbise vardı. Hz. peygamber’e selam verdi. Ama Rasûlullah onun selamını almadı.’ Bu hadisin senedi zayıftır.”⁹²

‘Aynî ise kırmızı elbise giymenin cevazı konusunda Hanefiler ile ihtilaf olmadığını ifade etmiştir. Ona göre Hanefiler, kırmızı elbise giymeyi haram görmemişlerdir. Onlar sadece bu hadisi tevil etmişler ve başka bir hadisi de delil alarak kırmızı renkli elbise giymeyi mekruh addetmişlerdir. Bu durumda O, hadisçilerin naklettikleriyle amel etmeyi, iki rivâyetten herhangi birisini tercih etmekten daha evla saymıştır.⁹³ Bazıları ise kırmızı elbise giymenin caizliğini adı geçen rengin, renklerin en meşhuru ve dünya ziynetlerinin en güzeli olmasına bağlamışlardır.⁹⁴ Ancak bu görüşün tam aksine kırmızı renkli minderi kullanmayı, kibirlenenlerin âdeti olarak niteleyenler de olmuştur.⁹⁵

Hadis şârihlerinin bazıları, Hz. Peygamber’in giydiği kırmızı renkteki elbisenin sırf kırmızı olmadığı görüşündedirler. Çünkü O (sav), sırf kırmızı renkten elbise giyilmesini uygun görmemiştir. Ayrıca Onlar, Hz. Peygamber’in kırmızı elbise giyen birisinin selamını almadığını,⁹⁶ kırmızı eğer minderini yasakladığını,⁹⁷ üzerinde kırmızı renkle boyanmış rayta (düz desenli dikişsiz pelerin) giyen bir adamın bu tavrını beğenmediğini fakat kadınların böylesi bir elbise giymelerinde ise sakınca görmediğini⁹⁸ ve yük develeri üzerinde gördüğü kırmızı çizgili örtüler hakkında: “Şu kırmızılığın sizi yenilgiye uğrattığı-

92 İbn Hacer el-Askalânî, Şihâbuddîn Ebu’l-Fazl Ahmed b. Ali, *Fethu’l-Bârî*, thk. Muhammed Fuâd Abdalbâkî, Muhibuddin el-Hâtib, Dâru’l-Ma’rife, Beyrut, 1379, I, 485.

93 ‘Aynî, Bedruddin Ebî Muhammed Mahmud b. Ahmed, *Umdetu’l-Kari Şerhu Sahibi’l-Buharî*, Dâru İhyâi’t-Turasil-Arabî, Beyrut, ts., IV, 99.

94 Kirmânî, Muhammed b. Yusuf, *el-Kevâkibu’d-Derârî Fi Şerhi Sahibi’l-Buharî*, Dâru İhyâi’t-Turâsi’l-Arabî, Beyrut, 1401/1981, IV, 40.

95 Sindî, *a.g.e.*, IV, 181.

96 Ebû Davud, *Libâs*, 17; Tirmizî, *Edep*, 45.

97 Ebû Davud, *Libâs*, 8; İbn Mâce, *Libâs*, 46; Nesâî, *Zinet*, 43.

98 Ebû Davud, *Libâs*, 17; İbn Mâce, *Libâs*, 21; İbn Hanbel, II, 196.

nı görüyorum, dikkat edin.”⁹⁹ şeklinde buyurduğunu delil getirmişlerdir. İbn Kayyım el-Cevziyye (ö.751/1350) ise kırmızı elbise giyme konusunda şöyle demiştir:

*“Hz. Peygamber’in hüllesinin, başka renk karışmamış sade kırmızı olduğunu sanan kişi yanılğıya düşmüştür. Kırmızı hülle, diğer Yemen bürdelerinde olduğu gibi siyahla karışık, kırmızı desenlerle dokunmuş iki Yemen bürdesinden oluşmaktaydı. Kırmızı çizgiler bulunması itibariyle bu adla tanınmaktadır. Yoksa sade kırmızı şiddetle yasaklanmıştır... Kırmızı elbise, kumaş vs. giymenin cazizliğinde şüphe gözükmemektedir. Mekruhluğu ise gerçekten kuvvetlidir. Hz. Peygamber’in sade kırmızı giymiş olabileceği nasıl düşünülebilir? Hayır, hayır... Allah, onu bundan korumuştur. Şüphe yalnızca “kırmızı hülle” sözünden kaynaklanmıştır. En iyi bilen Allah’tır”.*¹⁰⁰

Görüldüğü gibi bazı âlimler tarafından hadislerde kırmızı diye anılan elbiselerin “çizgili kırmızı” olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Kırmızı rengin giyilmiş olduğundan bahseden rivâyetleri de “yasaklanmasından önce giyildiği” tarzında anlamaktadırlar. Bu bakış açısına paralel olarak Hanefiler, kırmızı elbise giymenin haram değil, mekruh olduğunu söylemektedirler. Yapılan yorumlardan anlaşıldığına göre Hz. Peygamber’in sırf kırmızı elbise veya çizgili kırmızı elbise giydiği, daha sonraları ise sırf kırmızı elbise giyilmesini uygun görmediği anlaşılmaktadır. Ancak İmam Şevkânî (ö.1250/1834) bu kanaatlerin aksine şunları söylemektedir:

*“Oysa sana da gizli kalmayacağı gibi lisana hâkim birisi olan sahâbî, bu hülleyi ‘kırmızı’ diye nitelemiştir. Bu sözü, gerçek anlamına yani sade kırmızı anlamına almak gereklidir. İcaap ettirecek herhangi bir durum olmaksızın bu sıfat, mecazî anlama alınamaz, yani bir kısmının kırmızı bir kısmının başka renkte olduğu söylenilemez. Lügat kitaplarında çizgili kırmızıya delalet edecek bir şahit de yoktur”.*¹⁰¹

Kırmızı giyinme konusunda detaylı bilgi veren İmam Şevkânî, Hz. Peygamber’in Veda Hacc’ından sonra hayatının son günlerinde de kırmızı giyindiği yolundaki sahih hadislerle ve aslî helâllîğe (berâat-i asliyye) dayanmanın gerekliliğini savunmuştur.¹⁰²

99 Ebû Davud, Libâs, 17; İbn Hanbel, III, s. 463.

100 İbn Kayyım el-Cevziyye, a.g.e., I, 132–134, 426.

101 Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Neylül Evtâr Şerhu’l-Munteka el-Ehbar min Ehadis-i Seyyidi’l-Abyar*, Dâru’l-Ceyl, Beyrut, 1973, II, 92–93.

102 Şevkânî, a.g.e., II, 91–93.

Bunlara ilaveten Hz. Peygamber kırmızı rengi, dikkati dağıtan ve fitnenin kaynağı olarak nitelemiştir. O, üzerinde alaca yün kaftanı olduğu halde bir gün namaz kıldı ve Ashâbından bir adama “Bana alaca yün kaftanını ver. Sen de benim kaftanımı al” diye buyurdu. Adam, “Senin kaftanın benimkinden daha yeni, ey Allah Resulü!” deyince, “Evet, amma onda kırmızı bir iplik var; ona bakıp namazımda fitneye kapılmaktan korkuyorum” diye cevap verdi.

Aslında bu renk, bir taraftan insana hayat veren kanın, öte yandan insana ölümü hatırlatan kanın rengidir. Yani kırmızı, hem yaşamın hem de ölümün habercisidir. Asrımızda trafik lambalarında kırmızı fonun “dur” anlamında kullanılması ve tehlikenin en üst noktaya geldiğini haber vermek için “kırmızı alarm” ifadesinin kullanılması, bu rengin tehlikeyi çağrıştırmasıyla yakından ilgilidir. Ayrıca Hz. Peygamber’in kırmızı rengi kadınlar için uygun görmesi ve namazda dikkatini dağıttığını ifade etmesi, O’nun (sav) bu rengin fiziksel ve psikolojik etkilerini dikkate aldığını da göstermektedir.

4- Sarı

Sarı renk Kur’ân’da, “صَفْرَاءُ”¹⁰³ şeklinde bir kere, “صَفْرٌ”¹⁰⁴ şeklinde bir kere ve “مُصْفَرًا”¹⁰⁵ şeklinde üç kere olmak üzere toplam beş âyette geçmektedir. Bu âyetlerde dünya hayatının geçiciliğine, aldatıcılığına ve çekiciliğine vurgu yapılmaktadır. Dolayısıyla bu renk, aldatıcılığı, çekiciliği, geçiciliği ve izafiliği temsil etmektedir. Ayrıca sarı renk, insan idrakine ilk anda zeval, sona erme, ışığın ve parlaklığın çekilmesi, hüznün ve keder, yalnızlık ve ıssızlık gibi mânâları hatırlatmaktadır.¹⁰⁶ Ancak Yüce Allah, bir âyette söz konusu rengi, bu anlamların aksine sevinç hissini uyandıran bir renk olarak zikretmiştir.¹⁰⁷

Hadislerde ise sarı renk “أَصْفَرٌ”, “صَفْرَاءُ”, “صَفْرٌ”, “صَفْرٌ” ve “أَصْفَرٌ” gibi birçok kalıplarda geçmektedir. Sarı, nefse en canlı ve çekici gelen renktir.¹⁰⁸ Bir rivâyete göre Hz. Peygamber’in hanımları ihramlı iken sarı renkte elbiseler giymişlerdir.¹⁰⁹ Ancak Hz. Peygamber, kocası ölen kadının sarı elbise giymemesini istemiştir.¹¹⁰ Hattâbî bu hadisin yorumuyla ilgili olarak şu açıklamalarda bulunur:

103 2.Bakara, 69.

104 77.Mürselât, 33.

105 57.Hadîd, 20; 39.Zümer, 21; 30.Rûm, 51.

106 Okcu, *a.g.m.*, s. 149.

107 Gündüzöz, *a.g.m.*, s. 84.

108 İbn Hacer el-Askalâni, *a.g.e.*, X, 305.

109 Taberâni, *el-Mu’cemu’l-Kebîr*, XXVII, 366.

110 Ebû Davud, Talak, 43, 46.

*“Kocasını ölen bir kadının hangi elbiseleri giyip hangilerini giyemeyeceği konusunda âlimler ihtilâf etmişlerdir. İmam Şafî’ye göre süslü veya süs teşkil eden boyalarla boyanmış kumaşlardan dikilmiş elbiseleri kocasını ölen bir kadın yas süresi içerisinde giyemez. Bu elbisenin kalın veya ince olması bu hükmü değiştirmez.”*¹¹¹

Bu açıklamalara göre sarı renk, süs ve çekiciliğin bir sembolü olmaktadır. Hz. Ali’den gelen bir rivâyette de Hz. Peygamber, sarıya boyanmış elbiseyi giymeyi yasaklamıştır.¹¹² Bazı varyantlarda “Bunları size de yasakladı demiyorum.” ilavesi yer almaktadır.¹¹³ Muhaddisler, Hz. Ali’nin bu sözlerle aslında “yasak benimle ilgili, bu yasak sadece bana aittir, sizleri ise kapsamıyor” demek istediğini söylemişlerdir. Sarı renkli elbisenin erkeğe de haram olmadığı kanaatinde olan âlimler, bu ziyade ile amel etmişlerdir. Onların kanaatine göre, sarı renkli elbise giymemek, sadece Hz. Ali’ye mahsustur. Ancak bu yasağın herkesi kapsadığını söyleyenler, Hz. Peygamber’in sarı renkli iki elbise hakkında “Bunlar, kâfirlerin giyeceğidir. Sakın onları giyme.”¹¹⁴ anlamındaki sözünü kanıt göstermişlerdir.¹¹⁵ İmam Şâfi, Hz. Peygamber’den sarı renkli elbiseyi giymeyi yasaklayan hadis rivâyet edilmediğini söylese de Beyhakî onun bu görüşüne katılmadığını şu cümleleriyle ifade eder:

*“Bu hadisler, Şâfi’ye ulaşıyorsa, bunlara uygun hükme varırdı.”*¹¹⁶

Görüldüğü gibi âlimler, sarı veya sarıya boyanmış elbise giymenin caiz olup olmayacağı konusunda ihtilâf etmişlerdir. Sahâbe ve Tabiün’un cumhuru ile onlardan sonra gelen âlimler, bunu mubah görmüşlerdir. İmam Âzam, İmam Mâlik ve İmam Şafî’nin fetvaları bu yöndedir. Bir rivâyete göre İmam Mâlik, evlerde ve avlu içlerinde sarı renkli elbise giymeyi caiz; toplantı yerleri, sokak ve pazarlarda giymeyi ise mekruh görmüştür.¹¹⁷

Bir rivâyete göre Hz. Peygamber’in sarı renge boyanmış elbise giymemiştir.¹¹⁸ O’nun (sav) sarı renge karşı menfi tavrını ifade eden bir diğer haberde ise umre yapmak isteyen bir sahâbiye üzerindeki sarı boyadan arınmasını tavsiye ettiği nakledilmiştir.¹¹⁹ Bu rivâyetlerde Hz. Peygamber’in sarı renge karşı

111 Hattâbî, Ebû Süleyman Muhammed, *Meâlimü’s-Sünen*, thk. Muhammed Râğib et-Tabbâh, Matbaatu’l-İlmiyye, Halep, 1351/1932, III, 288.

112 Müslim, Libâs, 31; Ebû Davud, Libâs, 8; Tirmizî, Salat, 80.

113 Ebû Davud, Libâs, 8.

114 Müslim, Libâs, 27; İbn Hanbel, II, s. 162, 164, 193, 207, 211.

115 Azimâbâdî, 1426/2005, I, s. 1847.

116 Nevevî, *a.g.e.*, XIV, 54–55; İbn Hacer el-Askalânî, *a.g.e.*, X, 304.

117 Nevevî, *a.g.e.*, XIV, 54.

118 Ebû Davud, Libâs, 8.

119 Buharî, Umre, 10; Ebû Davud, Menâsik, 30.

olumsuz tavır sergilediği düşünülse de aslında durum böyle değildir. Çünkü Hz. Peygamber'in buradaki negatif tavrı, sarı boyanın elbiseye sürülmesine değil, vücuda sürülmesinedir. Çünkü Hz. Peygamber, sarı boyayla hem elbisesini hem de sarığını boyamıştır. Sahâbenin de birçokları sakallarını sarıya boyamışlardır.¹²⁰

Bu konuda kerahet ifade eden rivâyetlerden biri de üzerinde sarılık izi (za'ferân) bulunan bir adamın görünümünden hoşlanmayan Hz. Peygamber'in "Keşke bu adama, üzerindeki şu şeyi yıkamasını söyleseydiniz."¹²¹ anlamındaki sözüdür. Bu rivâyetten anlaşıldığına göre erkeklerin za'ferân sürümleri caiz değildir. Buna mukabil Buhâri ve Müslim'de, Abdurrahman b. Avf'ın üzerinde za'ferân'ın eseri olduğu halde Hz. Peygamber'in yanına geldiği ve onu uyarmadığına dair bir hadis vardır.¹²²

Bunlara ilaveten Hz. Peygamber'in saçlarını sarıya boyamış bir adamın saç rengini çok beğendiği,¹²³ sahâbeden Ehl-i Kitâb'a muhalefet etmeleri için saçlarını sarıya boyamalarını istediği,¹²⁴ sakalını sarıya boyadığı ve en çok sevdiği boyanın sarı olduğu¹²⁵ da rivâyet edilmiştir. Öyle anlaşılıyor ki Hz. Peygamber'i her gören sahâbî, gördüğünü ve müşahede ettiğini nakletmiştir.

Sarı renk, bir rivâyete göre Hz. Peygamber'in bayrak rengi olmuştur.¹²⁶ Birtakım haberlerde ise bu renk, Hz. Peygamber'in dilinde dünya hayatının geçiciliğini temsil etmek¹²⁷ veya bir kişinin hastalığının yüzüne yansımış (yüzleri sapsarı kesilmiş) halini ifade etmek için kullanılmıştır.¹²⁸ Aynı zamanda bu renk, meyvenin olgunlaşmış halinin¹²⁹ veya hayat bulan tohumların canlılık rengi olmuştur.¹³⁰

Bedir gününde başta Cebrail olmak üzere melekler başlarında sarımtırak sarıklar olduğu halde Müslümanlara yardıma gelmişlerdir.¹³¹ Hz. Peygamber

120 Azîmâbâdî, *a.g.e.*, I, 842.

121 Ebû Dâvud, Tereccül, 8; İbn Hanbel, III, 154.

122 Azîmâbâdî, *a.g.e.*, I, 1901.

123 Ebû Davud, Tereccül, 19; İbn Mâce, Libâs, 34.

124 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, VIII, 308.

125 Ebû Davud, Libâs, 18; Tereccül, 19; Nesâî, Zinet, 17.

126 Ebû Davud, Cihad, 69.

127 İbn Hanbel, III, 5.

128 Nesâî, Eşribe, 40.

129 Buhârî, Buyû', 85, 86; Müslim, Buyû', 84; Ebû Davud, Buyû', 22; İbn Hanbel, III, 320, 361.

130 Buhârî, İman, 15, Rikâk, 51; Müslim, İman, 304.

131 Fahrüddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb (et-Tefsiru'l-Kebîr)*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1401/1981, VIII, 23.

de ashabına meleklerin başlarındaki sarımtırak sarıklara işaret ederek: “Melekler işaretleriyle gelmişlerdir. Siz de kendinizi işaretleyiniz.”¹³² diye buyurmuştur. Bu iki rivâyette savaş esnasında sarı rengin dikkat çekme özelliği ön plana çıkmaktadır. Ehl-i Kitâb’a muhalefet etme konusunda da Hz. Peygamber, sarı rengin hem güç hem de dikkat çekiciliğinden yararlanmıştı. Ancak giyim ve saçları boyama konularında ise Hz. Peygamber’in dikkat çekmeme, kendini çok belli etmeme ve göze batmama adına sarı rengi olumsuz anlamlandırmıştır. Kanaatimizce bu durum şu hadiste daha açık bir şekilde dile getirilmiştir: “Kim dünyada şöhrat elbisesi giyerse, Allah da ona kıyamet gününde benzerini (bir rivâyete göre zillet elbisesini) giydirir”.¹³³ İbnu’l-Esir’in açıklamasına göre, şöhrat elbisesinden maksat; halkın dikkatlerini üzerine çekmek maksadıyla giyilen, rengi veya biçimi halkın elbisesinden farklı olan elbiselerdir. Bu elbiseyi giyen kimsenin amacı halka çalım satmak ve büyüklük taslamak olmalıdır.¹³⁴ Sehârenfûrî’nin (ö.1346/1927) açıklamasına göre; halkın dikkatlerini çekmek, zühd ve takva gösterisinde bulunmak gibi niyetlerle giyilen elbiseler de şöhrat elbisesinden sayılır.¹³⁵

Kısacası Hz. Peygamber, bazı rivâyetlere göre gerek kırmızı ve gerekse sarı renklerden Müslümanları sakındırmıştır. Ancak bu yasaklama, haram manasına gelmemektedir. Zira haram olsaydı, kendisi bu renklerle bezenmiş elbiseleri giymezdi. Dolayısıyla kırmızı ve sarı haram değildir, ancak bazı olumsuz çağrışımları nedeniyle sünnette eleştiri konusu yapılmıştır. Bu eleştirinin nedeni adı geçen renklerin dikkat çekiciliğinin sembolü olmalarından kaynaklanmaktadır. Nitekim kırmızı ve sarı renkli elbiseleri giyen insan, halk arasında çabuk belli olur, dikkat çeker. Her yerde ticari taksilerin sarı renge boyanması, muhtemelen bu rengin diğer renklere göre daha dikkat çekiciliğinden dolayıdır.

5- Yeşil

Kur’ân’ı Kerîm’de sekiz âyette geçen yeşil kelimesi genel olarak “خَضْرَاءُ”, “الْأَخْضَرُ” ve “مُخَضَّرَةٌ” gibi lafızlarla ifade edilmektedir.¹³⁶ Bu âyetlerde yeşil renk ile tabiatın rengi, canlılığı, ahengi, süsü, güzelliği vurgulanmaktadır. Bazı âyetlerde ise cennetin ve cennette giyilecek elbiselerin rengi olarak belirtilmektedir.¹³⁷ Yeşil doğayı temsil eder, canlılıktır, tazeliktedir.¹³⁸ Genel İslami an-

132 İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VI, 437; VII, 263, 354.

133 Ebû Davud, *Libâs*, 5.

134 Azîmâbâdî, *a.g.e.*, I, 1839.

135 Sehârenfûrî, *a.g.e.*, XVI, 356.

136 6.En’âm, 99; 12.Yûsuf, 43, 46; 18.Kehf, 31; 22.Hâcc, 63; 36.Yâsîn, 80; 55.Rahman, 76; 76.İnsan, 21.

137 Okcu, *a.g.m.*, s. 152.

138 Gündüzöz, *a.g.m.*, s. 80.

layışa göre yeşil renk, bolluk, bereket, hayat, canlılık, mutluluk, umut, huzur anlamlarını içerir.¹³⁹ Yeşil, insanın en çok hoşuna giden renklerin başında gelir. Yeşil aynı zamanda medeniyetin, dünyada emniyetin ve barışın bir simgesi olmuştur.¹⁴⁰ Türk kültürü incelediğinde yeşil rengin ruhanî bir renk olarak kabul edildiği ve genellikle İslamiyet'in rengi olarak düşünüldüğü görülmektedir. Nitekim yeşil cübbe, yeşil sarık ve türbelerin genellikle yeşile boyanması gibi uygulamalar bu anlayışın ürünüdür.¹⁴¹

Hadislerde yeşil renk, "أَخْضَرُ", "خَضْرَاءُ", "خُضْرٌ", "خَضِرَاتٌ", "خَضْرَةٌ", "خَضِرَاتٌ" ve "خَضِيرٌ" gibi lafızlarla zikredilmiştir. Hz. Peygamber, dünyanın yemyeşil, çekici ve tatlı olduğunu bildirmiştir.¹⁴² Hadisçiler bu ifadeyi iki türlü yorumlamışlardır: "Dünya malı ve nimetleri nefsin ona rağbet, iştihak ve ihtirası bakımından yeşil ve tatlı meyve gibidir. Çünkü nefis yaş ve tatlı meyveye düşkündür, ondan çok hoşlanır. Muhtemel olan ikinci yorum ise dünya malı ve nimetleri geçici ve hızlı bir şekilde yok olmaktadır. Dolayısıyla dünya hayatı tıpkı olgunlaşmış meyvenin yok olacağı gibi fanidir ve geçicidir".¹⁴³

Hz. Peygamber, olumsuz anlam çağrıştıran Afire/çorak, kısır¹⁴⁴ adındaki bir yer ismini, "Hadire" (yeşillik) diye değiştirmiştir.¹⁴⁵ Bazı rivâyetlerde ise yeşil renk, otsuz ve kuru toprağın karşıtı olarak hayat ve canlılık anlamında kullanılmıştır.¹⁴⁶ Yeşil renk, Hz. Peygamber'in en çok sevdiği renklerdenidir.¹⁴⁷ Hatta O, yeşil renkli elbiseler de giymiştir.¹⁴⁸ Azîmâbâdî (ö.1857/1911), bu hadisi şu şekilde yorumlamıştır:

"Çeşitli haberlerde varid olduğu üzere yeşil renk, cennet ehlinin giysilerinin rengidir. Yüce Allah da Kurân-ı Kerîm'de '...üzerlerinde yeşil ipekten ince ve kalın elbiseler vardır' (İnsan, 76/21) buyurarak bu gerçeğe işaret etmiştir. Gerçekten renklerin göze en yararlı ve en hoş geleni yeşildir. Hadisin zahirinden anlaşılman mânâ, Hz.

139 Şahiner, Necmettin, *Siyah ve Yeşil Kur'an'da Renk Sembolizmi*, İnsan Yayınları, İstanbul, 1999, 90.

140 Okcu, *a.g.m.*, s. 154.

141 Küçük, *a.g.e.*, s. 201.

142 Müslim, Zikr, 99; Tirmizî, Fiten, 26; Zühd, 41; İbn Mâce, Fiten, 19; Darimî, Rikâk, 37; İbn Hanbel, III, 7, 19, 22, 46, 61, 74; VI, 68, 410.

143 Nevevî, *a.g.e.*, XVII, 55.

144 Azîmâbâdî, *a.g.e.*, I, 2271.

145 Ebû Davud, Edep, 62.

146 Buharî, Enbiya, 27.

147 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsât*, VI, 40; VIII, 81.

148 Ebû Dâvûd, Libâs 16; Tirmizî, Edep, 48; Nesaî, 'Ideyn, 16.

*Peygamber'in giydiği elbisenin sırf yeşil renkli olduğudur. Aliyyu'l-Kârî, hadiste geçen "bürd/برد" kelimesinin ifade ettiği kumaş cinsinin genellikle yeşil çizgili olduğundan hareketle, Hz. Peygamber'in giydiği elbisesinin tümüyle yeşil değil, yeşil çizgili olduğunu söylemiştir."*¹⁴⁹

Mubârekfûrî (ö.1353/1935) ise hadisin zahirinin bu ihtimale yer bırakmadığını ve yeşil elbise giymenin sünnet olduğunu belirtmiştir.¹⁵⁰

Hz. Peygamber, Kâbe'yi tavaf ederken üzerinde yeşil bir elbise vardı.¹⁵¹ Yine O (sav), rüyada yeşillik görmenin cennet anlamına geldiğini söylemiştir.¹⁵² Bazı hadislerde şehitlerin ruhlarının yeşil renkli kuşların içine girecekleri ifade edilirken, bir kısmında ise yeşil renkli kuşlar şeklinde cennette gezecekleri belirtilmiştir.¹⁵³ Bu ve benzeri rivâyetlerden anlaşıldığına göre cennetteki fon yeşildir.¹⁵⁴ Hz. Peygamber'e göre yeşil renk, cenneti çağrıştıran huzur verici, hayatın ve canlılığın sembolü olan bir renktir. Aynı zamanda bu renk, imanın da bir simgesidir.¹⁵⁵ Hz. Peygamber'in bu renge karşı duyduğu sevgi, muhtemelen Osmanlılarda yeşil renkli sancağın kullanılmasının nedenidir.¹⁵⁶

6- Mavi

Kur'an'da bir yerde geçen mavi renk,¹⁵⁷ inancı artıran bir renktir. O, aynı zamanda gökyüzü, su ve denizlerin, sonsuzluk ve huzurun rengidir.¹⁵⁸ Kur'an'da geçen سَمَاء /gök, بَحْر /deniz gibi kelimeler de maviyi temsil etmektedirler. Bu açıdan bakılınca mavi, dini sezginin, derin düşüncenin rengi olmaktadır.¹⁵⁹ Doğu'da Mısır, İran, Hindistan, Arap Yarımadası ve Anadolu'da mavi rengin kötülükleri uzaklaştıran bir renk olduğu inancı hâkimdir. Mavi renk sonsuzluğu, türeyişi, emniyet ve huzuru telkin eden bir renktir. Aynı zamanda bu

149 Azîmâbâdî, *a.g.e.*, I, 1856.

150 Mubârekfûrî, *a.g.e.*, VIII, 97.

151 Ebû Davud, Menâsık, 49.

152 Darimî, Rûya, 13.

153 Müslim, İmâre, 121; Ebû Davud, Cihad, 25; Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'an, 3; İbn Mâce, Cenâiz, 4; Darimî, Cihad, 19; İbn Hanbel, VI, 386.

154 Buharî, Menâkıbu'l-Ensâr, 19; Müslim, Fedâilu's-Sahâbe, 148, 149; İbn Hanbel, V, 452.

155 Buhari, Edep, 79.

156 Mazlum, *a.g.m.*, s. 134.

157 Tâhâ, 20/102.

158 Mazlum, *a.g.m.*, s. 132.

159 Okcu, *a.g.m.*, s. 143.

renk dostluk, sadakat, vefa, aydınlık, temizlik ve ruhanilik sembolüdür. Ayrıca mavi, erkeklığı simgeleyen bir renktir.¹⁶⁰

Hadislerde ise “أَزْرَقُ” şeklinde tek kalıpta geçmektedir. Daha öncede ifade ettiğimiz üzere ölü kabre defnedildiği zaman ölüyü sorgulamaya gelen meleklerin göz rengi mavidir.¹⁶¹ Hz. Peygamber, maviyi şeytanın göz rengi olarak da betimlemiştir.¹⁶² Bir rivâyette ise mavi renk, Hz. Salih'in devesini öldüren adamın göz rengidir.¹⁶³

Gözlerdeki maviliğin bereket ve uğurluğun bir sembolü olarak kabul edilmektedir. Mavi gözlü bir kadın bereket getirir. Nitekim bu konuda şöyle bir uydurma hadis bulunmaktadır: “Mavi gözlü bayanlarla evlenin. Çünkü onlarda bereket vardır”.¹⁶⁴ Hatta Hz. Davud'un göz rengi de mavidir. Ancak Araplara göre mavi renk, en kötü renktir. Çünkü onların düşmanları Romalılar, mavi gözlüdür. Bundan dolayı onlar, gözlerin mavi renkli olmasını uğursuzluk olarak kabul ederler.¹⁶⁵

Yukarıda mavi renkle ilgili naklettiğimiz rivâyetleri dikkate aldığımızda, Arapların mavi renkle ilgili menfî tavırlarının hadislere de yansıdığını söyleyebiliriz. Özellikle şeytanın göz renginin mavi renkle simgeleştirilmesi oldukça dikkat çekicidir. Kısacası mavi renk, tıpkı Araplarda olduğu gibi Hz. Peygamber'in renk algısında da iyi bir renk değildir.

Sonuç

Bu araştırmada Hz. Peygamber'in dilinde renklerin anlamları, Arap kültürünün renklere yüklediği mânâlarla paralellik arz ettiği tespit edilmiştir. Hz. Peygamber, renklerin düz anlamları yanı sıra mecazi ve çağrışımsal anlamlarını da kullanmıştır. O'na (sav) göre en güzel renk beyazdır. Özellikle giyiniş tarzında beyaz ve yeşil renkler, en çok sevdiği favori renklerdendir. Hz. Peygamber, beyaz renkli elbiseleri çok tercih etmiş ve Müslümanlara beyaz renkli

160 Mazlum, *a.g.m.*, s. 133.

161 Tirmizî, *Cenaiz*, 70.

162 İbn Hanbel, I, 240, 267, 350.

163 İbn Hanbel, I, 257.

164 Elbânî, Muhammed Nâsiruddîn, *Silsiletü'l-Ehâdisi'd-Daife vel-Mevdü'a ve Eseruhâs-Seyyi' fi'l-Ümme*, Mektebetü'l-Meârif, Riyad, 1421/2000, II, 164.

165 Deylemî, Ebû Şücâ Şireveyh b. Şehridâr b. Şireveyh el-Hemedânî, *el-Firdevs bi Mêsûri'l-Hitâb*, thk. es-Sa'id b. Besyunî Zağlul, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1986, II, 300; Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî, *el-Câmi' Li Ahkâmi'l-Kur'an (Tefsîru'l-Kurtubi)*, thk. Ahmed Abdulalim el-Berdunî, Dâru's-Şa'b, Kahire, 1372; III, 257; XI, 244; el-Münâvî, Abdurraûf, *Feyzul-Kadir*, el-Mektebetü't-Ticâriyyeti'l-Kübrâ, Mısır, 1356, IV, 71.

elbiseler giymeleri konusunda tavsiye bulunmuştur. Bununla birlikte O (sav), farklı yerlerde, çeşitli zamanlarda, değişik renkte ve tasarımda elbiseler giydiği de tarihî bir gerçekliktir. Bu konudaki rivâyetler bir arada değerlendirildiğinde, zahiri anlamda birbirlerine tersmiş gibi görülebilirler. Oysa O'nun (sav) renkler konusundaki farklı söz ve uygulamalarının nedeni, rengin çağrıştırdığı simgelerle doğrudan bağlantılıdır. Örneğin O'nun (sav) dilinde sarı renk, bir taraftan kâfirlere ait bir simgeyi yansıttığı için tenkit edilirken, öte taraftan bu simgenin olmadığı yerlerde ise sakıncalı görülmemiştir. Denilebilir ki elbiselerin rengi konusunda Hz. Peygamber, genellikle dikkat çekmeyen, kendini çok belli etmeyen ve göze batmayan renkleri seçerken, rengin fiziksel görünüm ve psikolojik etkilerini dikkate almıştır.

Hadislerde beyaz renk, tevazu ve alçakgönüllülük gibi sembolik açılımlarla yüklüdür. Ayrıca bu renk, saflığı, temizliği, zaferi ve günahsızlığı da sembolize etmektedir. Siyah renk ise karanlık, şeytan, günah ve kötülüğün simgesidir. Ancak bu renk, savaşlarda heybetin, asaletin ve güçlü olmanın da bir sembolüdür. Ateşin rengi olan kırmızı, cehennemin, cesaretin ve fitnenin rengi olarak sembolize edilmiştir. Hz. Peygamber'in renkler içerisinde kırmızıyı bayanlar için uygun görmesi ise oldukça manidardır. Sarı rengin dikkat çekiciliği sünnette eleştiri konusu edilmiştir. Bununla birlikte sarı renk, insanlar arasında çabuk fark edildiğinden dolayı bayrak rengi olmuştur. Renkler arasında yeşil renk, cennetin fonudur. Bazı rivâyetlerden anlaşıldığına göre yeşil, cenneti çağrıştıran huzur verici bir renk, mavi ise düşmanı ve kötülüğü sembolize eden elvandandır. Hz. Peygamber'in beyaz, siyah, yeşil ve sarı renkler konusundaki söz ve uygulamaları sonraki dönemlerde Müslümanların bu dört renge manevi anlam yüklemelerine sebep olmuştur. Nitekim bu renklerden bazıları, dini alan ve mekânların vazgeçilmez rengidir. İslam tarihi boyunca Müslümanların bayrak ve sancak renklerini beyaz, sarı, yeşil ve siyah olarak tercih etmelerinin nedenini, Hz. Peygamber'in söz konusu renklere karşı gösterdiği ilgide aramak lazımdır.

Hz. Peygamber'in bazı renkleri erkekler için uygun görmemesi veya özellikle bir kısım renkleri bayanlara tavsiye etmesini dikkate aldığımızda; O'nun (sav) renklerin insan kişiliği üzerindeki etkilerini, kadın ile erkeğin toplumsal ve ruhsal algılarını dikkate aldığını söyleyebiliriz. Bugün Müslümanların beyaz ve yeşil renge ayrı bir önem vermeleri, Hz. Peygamber'in söz konusu renklere yüklediği sembolik anlamlarla doğrudan alakalıdır. O'nun (sav) renklerle ilgili tespit edebildiğimiz bu mânâlar, hâlâ Müslüman bireylerin yaşamlarını, tercihlerini etkilemekte ve onların günlük hayatlarına yön vermeye devam etmektedir.

Kaynakça

Abdurrazzâk b. Hemmâm, Ebû Bekir es-San'ânî, *el-Musannef*. thk. Habîburrahman el-A'zamî, el-Mektebetu'l-İslâmî, Beyrut, 1403/1983.

Aclûnî, İsmail b. Muhammed, *Keşfü'l-Hafâ ve Müzilu'l-İlbâs Ammaştehere Mine'l-Ehâdis 'alâ Elsineti'n-Nâs*, Tashih: Muhammed Abdulaziz el-Hâlidî. Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Lübnan, 1408/1988.

Akkın, Cezmi, Eğrilmez, Sait ve Afrashi, Filiz, "Renklerin İnsan Davranış ve Fizyolojisine Etkileri", *Türk Oftalmoloji Gazetesi*, Cilt:XXXIV, Sayı:4, İstanbul, 2004, ss.274–282.

Aliyyu'l-Kârî, Nureddin Ali b. Sultan Muhammed el-Herevî, *el-Masnu' fî Ma'rifeti'l-Hadisi'l-Mevdu'*, thk. Abdulfettah Ebû Gudde, Dâru'l-Beşâiru'l-İslamiyye, Beyrut, 1414/1994.

..... *Mirkâtu'l-Mefâtih Şerhu Mişkâti'l-Mesâbih*, thk. Cemal 'Aytânî, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1422/2001.

Azîmâbâdî, Ebû't-Tayyib Muhammed Şemsu'l-Hakk, *Avnu'l-Ma'bûd Şerhu Süneni Ebî Davud*, thk. Ebû Abdullah en-Nu'mânî el-Eserî, Dâru İbn Hazm, Beyrut, 1426/2005.

'Aynî, Bedruddin Ebî Muhammed Mahmud b. Ahmed, *Umdetu'l-Karî Şerhu Sahibi'l-Buharî*, Dâru İhyai't-Turasil-Arabî, Beyrut, ts.

Bâcî, Ebû'l-Velîd Süleyman b. Halef el-Endülûsî, *el-Müntekâ*, thk. Muhammed Abdulkadir Ahmed Atâ, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1420/1999.

Bayraklı, Bayraktar, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri*, Bayraklı Yayınları, İstanbul, 2004.

Buharî, Ebû Abdillâh Muh. b. İsmail, *el-Câmi'u's-Sahîh*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Darimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahman, *Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Deylemî, Ebû Şücâ' Şireveyh b. Şehridâr b. Şireveyh el-Hemedânî, *el-Firdevs bi Me'sûri'l-Hitâb*, thk. es-Sa'id b. Besyunî Zağlul, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1986.

Ebû Davud, Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistânî, *Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Elbânî, Muhammed Nâsiruddîn, *Silsiletu'l-Ehâdisi'd-Daîfe vel-Mevdû'a ve Eseruha's-Seyyi' fi'l-Ümme*, Riyad, Mektebetu'l-Meârif, 1421/2000.

Fahrüddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb (et-Tefsiru'l-Kebir)*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1401/1981.

Gündüzöz, Soner, "Kur'an'da Renklerin Büyülü Gücü-Semiotik Bir İnceleme-", *EKEV Akademi Dergisi*, Yıl:7, Sayı:16, Erzurum, 2003, ss.71–84.

Hâkim en-Neysâbûrî, Ebû Abdullah Muhammed b. Muhammed, *Mustedrak ale's-Sahîhayn*. thk. Mustafa Abdulkadir 'Atâ, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1411/1990.

Hakîm et-Tirmizî, Ebû Abdullah Muhammed, *Nevâdiru'l-Usûl fî Ma'rifeti Ehâdisi'r-Rasûl*, thk. Abdurrahman Umeyra, Dâru'l-Cil, Beyrut, 1992.

Hattâbî, Ebû Süleyman Muhammed, *Meâlimu's-Sünen*, thk. Muhammed Râğîb et-Tabbâh, Matbaatu'l-İlmiyye, Halep, 1351/1932.

İbn Dureyd, Ebû Bekir Muhammed b. el-Hasan, *Cemheretu'l-Luğa*, thk. Remzi Münir Ba'lebekki, Dâru'l-İlm Li'l-Melayîn, Beyrut, 1987.

İbn Ebî Şeybe, Abdullah b. Muhammed b. Ebî Şeybe İbrahim İbn Osman Ebî Bekir el-Kufî, *Kitâbu'l-Musannefî'l-Ehâdisi ve'l-Âsâr*, thk. Kemal Yusuf el-Hût, el-Mektebetu'r-Ruşd, Riyad, 1409.

İbn Hacer el-Askalânî, Şihâbuddîn Ebu'l-Fazl Ahmed b. Ali, *Fethu'l-Bârî*, thk. Muhammed Fuâd Abdalbâkî, Muhibuddin el-Hâtib, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1379.

İbn Hanbel, Ahmed b. Muhammed, *Müsned*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

İbn Kayyım el-Cevziyye, Ebû Abdullah Muhammed b. Ebî Bekir, *Zadu'l-Meâd fi Hedyi Hayri'l-İbâd*, thk. Şuayb Arnavut-Abdulkadir Arnavut, Müessesetu'r-Risâle, Beyrut, 1414/1994.

İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İmâdüddîn İsmail b. Ömer, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türki, Hicr li't-Tibâa, Cize, 1418/1998.

İbn Manzûr, Ebu'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem, *Lisânu'l-'Arab*, Dâru Sadr, Beyrut, 1375/1956.

İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvinî, *Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

İbnu'l-Esir, Mecduddin Ebu's-Saâdat el-Mubârek b. Muhammed, *en-Nihâye fi Garibi'l-Hadis ve'l-Eser*, el-Matbaatu'l-Hayriyye, Kahire, 1322.

Kahyaoğlu, Yasin, "Arap Dilinde Tağlib Sanatı ve Örnekleri", *Nüsha-Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, Yıl:III, Sayı:11, y.y., 2003, ss.121-136.

Kıran, Zeynel, *Dilbilime Giriş (Dilbilgisinden Dilbilime)*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2007.

Kırbaçoğlu, Hayri, *İslam Düşüncesinde Sünnet*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 1996.

Kettânî, Muhammed b. Abdullhay, *Nizâmu'l-Hukûmeti'n-Nebeviyye el-Müsemmâ et-Terâtibu'l-İdâriyye*, thk. Abdullah el-Hâlidî, Şirketü Dâri'l-Erkam b. Ebi'l-Erkam Beyrut, ts.

Kirmânî, Muhammed b. Yusuf, *el-Kevâkibu'd-Derâri Fi Şerhi Sahibi'l-Buhârî*, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, 1401/1981.

Kurnaz, Cemal, "Gül", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul, 1992.

Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an (Tefsiru'l-Kurtubî)*, thk. Ahmed Abdulalim el-Berdunî, Dâru's-Şa'b, Kahire, 1372.

Küçük, Salim, "Eski Türk Kültüründe Renk Kavramı", *Bilgi (Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi)*, Sayı:54, Ankara, 2010, ss.185-210.

Malik b. Enes, *el-Muvatta'*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Mazlum, Özge, “Rengin Kültürel Çağrışımları”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:31, Kütahya, 2011, ss.125–138.

Mubârekfûrî, Ebu'l-Alâ Muhammed b. Abdirrahman b. Abdirrahîm, *Tuhfetü'l-Ahvezî bi Şerhi Camii't-Tirmizî*, thk. Abdurrahman Muhammed b. Osman ve diğerleri, Dâru'l-Fikr, Beyrut, ts.

Münâvî, Abdurraûf, *Feyzu'l-Kadîr*, el-Mektebetu't-Ticâriyyeti'l-Kübrâ, Mısır, 1356.

Müslim, Ebu'l-Huseyn Muslim b. Haccac el-Kuşeyrî, *Sahîhu Müslim*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Nesaî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb, *Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Nevevî, Muhyiddin Ebi Zekerîya Yahya b. Şeref, *Sahîhu Müslim bi Şerhi'n-Nevevî*, el-Matbaatu'l-Mısıryye, Kahire, 1349/1930.

Okcu, Abdulmecit, “Kur'an'da Renkler”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı:28, Erzurum 2007, ss.127–163.

Sehârenfûrî, Halil Ahmed b. Mecid, *Bezlu'l-Mechûd fî Halli Ebî Davud*, Ta'lik: Muhammed Zekerîya b. Yahya el-Kandehlevî, Dâru Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, ts.

Sindî, Ebu'l-Huseyin, *Süneni İbn Mâce bi Şerhi's-Sindî*, thk. Halil Memûn Şihâ, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1416/1996.

Şahiner, Necmettin, *Siyah ve Yeşil Kur'an'da Renk Sembolizmi*, İnsan Yayınları, İstanbul, 1999.

Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Neylül Evtâr Şerhu'l-Munteka el-Ehbar min Ehadis-i Seyyidi'l-Ahyar*, Dâru'l-Ceyl, Beyrut, 1973.

Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa, *Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Taberânî, Ebu'l-Kasım Suleyman b. Ahmed b. Eyyûb, *el-Mu'cemu'l-Evsât*. thk. Muhammed Şekûr Mahmûd el-Hâc Emrir, el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrut, 1405/1985.

..... *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, thk. Hamdî Abdulmecid es-Selefi, el-Mektebetu'l-Ulûm ve'l-Hükm, Musul, 1404/1983.

Tibî, Şerefüddin el-Hüseyn b. Abdullah b. Muhammed, *Şerhu't-Tibî ala Mişkâti'l-Mesâbîh*, thk. Abdulhamîd Hindâvî. Mektebetu Nizar Mustafa el-Bâz, Riyad, 1417/1997.

Varol, M. Bahaüddin, “İslâm Tarihi'nin İki Asrında Simge Renkler ve Siyasî Anlamları”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı:17, Konya, 2004, ss.111-126.

Yeniçeri, Celal, *Hz. Peygamber'in Çevreciliği Spor Etkinlikleri ve Kur'an'da Çevrecilik*, Çamlıca Yayınları, İstanbul, 2009.